

Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa, Telewizyjna i Teatralna
im. Leona Schillera w Łodzi
prof. Ewa Braun

Podstawowe dane osobowe recenzenta:

Ewa Braun

Prof. w dziedzinie sztuki

adres do korespondencji: 04-487 Warszawa, ul. Dokerów 12

tel.kom. 505 085 125

e-mail ebraun@poczta.onet.pl

Przedmiot opinii:

Recenzja dzieła artystycznego oraz rozprawy doktorskiej Pana mgr Jarosława Marszewskiego w związku z procedurą postępowania w sprawie nadania stopnia doktora w dziedzinie sztuki, dyscyplinie artystycznej sztuk filmowych i teatralnych przeprowadzaną przez Instytut Sztuk Filmowych i Teatralnych Szkoły Filmowej im. Krzysztofa Kieślowskiego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

I Ocena dorobku twórczego i artystycznego kandydata

Pan Jarosław Marszewski studiował w latach 1987-1993 na Uniwersytecie Wrocławskim Wydział Filologiczny kierunek filologia angielska - dyplom magistra uzyskał w czerwcu 1993r.

W okresie 1992-1993 Studium Przygotowania Pedagogicznego.

W latach 1993-1994 podjął studia w Pradze (Republika Czeska) w FAMU Akademii Filmowej, kierunek reżyseria filmowa i telewizyjna

W latach 1994-1997 odbył studia podyplomowe na Uniwersytecie Śląskim, Wydział Radio i Telewizji im. Krzysztofa Kieślowskiego – kierunek reżyseria filmowa i telewizyjna

Na wstępie chciałabym się podzielić iż jestem pod wrażeniem zakresu jak i obszerności przedłożonego materiału. Dokonując oceny twórczych dokonań p. Jarosława Marszewskiego zapoznałam się z jego twórczą działalnością, jak i szerokimi zainteresowaniami, poszukiwaniem własnej drogi artystycznej w różnorodnym kształcie, takim jak film dokumentalny, fabularny, opera, literatura.

Dziełem artystycznym w postępowaniu doktorskim jest powstały w latach 2018-2019 na zamówienie Telewizji Polskiej 13-odcinkowy serial MŁODY PIŁSUDSKI.

Przedłożona do przewodu rozprawa doktorska w swoim szerokim analitycznym opracowaniu (255 stron!) wiąże się tematycznie z filmowym wizerunkiem

postaci Józefa Piłsudskiego i zawiera bardzo interesujący zapis osobistych doświadczeń i refleksji reżysera z realizacji serialu.

Dotychczasowy dorobek twórczy doktoranta, to scenariusze i reżyseria filmów: BIKINI BLUE z 2017 r., filmu obsypanego znaczną ilością międzynarodowych nagród

JUTRO BĘDZIE NIEBO film nakręcony w 2007 r.

P. Marszewski jest reżyserem wieloodcinkowego serialu fabularnego zrealizowanego w latach 2018-2019 MŁODY PIŁSUDSKI, jak również reżyserem kilkudziesięciu odcinków innych seriali fabularnych :

KOMISJA MORDERSTW 2915

NA KOCIAŁAPE 2008

TANGO Z ANIOŁEM 2005-2006

W swoim dossier ma doktorant również realizacje spektakli operowych z tzw. wielkiego repertuaru:

CZARODZIEJSKI FLET 2014

MADAME BUTTERFLY 1999-2000

CARMEN 1999

W dorobku artystycznym reżysera jest też udział w dwóch wielkich międzynarodowych produkcjach operowych: AIDA w roku 2002 i MADAME BUTTERFLY z 2000 r

Był scenarzystą i reżyserem spektaklu Teatru TV LEKCJA ANGIELSKIEGO w 2003r jak i autorem 8 zrealizowanych filmów dokumentalnych, które powstały w latach 1996-2011, potwierdzających tematyczną różnorodność jego zainteresowań.

W jego dorobku twórczym jest też pozycja z zakresu literatury - książka zatytułowana PLATEAU, wydana wraz ze współautorem Anthonym Marais w 2007 r. przez wydawnictwo w USA.

W tym krótkim przedstawieniu sylwetki kandydata widzimy osobę konsekwentnie poszukującą, ciekawą eksperymentowania, podejmującą nowe wyzwania.

Pan Jarosław Maruszewski przeorientował swoją drogę życiową, od mgr filologii angielskiej do działań w obszarze sztuki. Doskonalił wiedzę, pogłębiał warsztat reżyserski, penetrował gatunki i formy ekspresji.

W ocenie wartości artystycznego dorobku doktoranta liczą się nie tylko dotychczasowe dokonania ale również doświadczenia twórcze z realizacji dzieła, które jest przedmiotem postępowania doktorskiego czyli 13-odcinkowy serial TV zatytułowany MŁODY PIŁSUDSKI.

Rocznicowy kontekst 2018 roku był okolicznością sprzyjającą w skierowaniu do produkcji przez TVP opowieści o młodym Piłsudskim. Pomysłodawcą a zarazem współscenarzystą (z Ewą Wencel) był Jarosław Sokół. Należy zauważyć, że dla decydentów telewizyjnych powstała bardzo wyraźna potrzeba uczczenia zbliżającej się jubileuszowej 100-letniej rocznicy odzyskania przez Rzeczpospolitą niepodległości.

Osobowość Józefa Piłsudskiego, jego rola w historii, uwielbienie ale i kontrowersje jakie wzbudzał, jego działania i motywacje polityczne wielokrotnie przyciągały i przykuwały uwagę nie tylko historyków czy biografów. Postać Piłsudskiego nadal wzbudza zainteresowanie w różnych kontekstach. Przede wszystkim historycznym, politycznym, postaci legendy dla przywrócenia niepodległości po niewoli rozbiorowej. Liczne tego dowody znajdujemy w nakręconych filmach dokumentalnych, fabularnych czy serialach telewizyjnych.

Akcja serialu MŁODY PIŁSUDSKI przebiega na przestrzeni ponad ćwierćwiecza i skupia się na tej części życiorysu „Ziuka”, kiedy nie był jeszcze ani Komendantem, ani Naczelnikiem Państwa czy Marszałkiem. To pozwalało autorom ukazać Piłsudskiego z rzetelnej ale bardziej swobodnej perspektywy. Bez tego posągowego brązu wynikającego z jego historycznych późniejszych zasług. Obserwujemy losy młodego Józefa od zamachu na cara Aleksandra II w 1881r. do napadu na pociąg pod Bezdanami we wrześniu 1918r. kiedy osiąga wiek 40 lat.

Interesującym zamysłem było podjęcie wątku biograficznego w serialu z mniej znanego okresu życia Piłsudskiego. Pokazać postać wielowymiarową, niejednoznaczną, pełną odwagi i determinacji ale i słabości, postać nieidealizowaną.

Pozwolę sobie przytoczyć wypowiedź reżysera serialu :

“W wartkiej awanturniczej ekranowej biografii Józefa Piłsudskiego dostrzegłem – dla siebie jako reżysera – niezwykle szansę na twórczą konfrontację z epoką pełną mrocznego piękna a przy tym prawdziwych, niezwykle barwnych postaci, stojących w obliczu potężnych wyzwań i dramatycznych wyborów, których konsekwencją był los wszystkich Polaków “(...)

“Od początku prac zwłaszcza przy realizacji dwóch pierwszych odcinków – towarzyszyły nam pośpiech i presja, by zdążyć z ich emisją na 11 listopada 2018 roku.”

W moim odczuciu dwa pierwsze odcinki niosą na sobie piętno pewnego niedopracowania. Być może wynikało to z niewystarczającego czasu przygotowań, może z powodu ograniczonych środków budżetowych czy wiszącym nad realizacją obligatoryjnym terminem emisji. To wszystko, jak również zauważalne uproszczenia, odcisnęło się na inscenizacji. Taki rezultat jest wynikiem zazwyczaj ograniczeń produkcyjnych ale i doboru współrealizatorów (o ile wiem nastąpiły duże zmiany w ekipie po zrealizowaniu pierwszych odcinków). Wiadomym też jest że nie do uniknięcia są różne naciski ze strony telewizyjnych decydentów. Takie okoliczności często determinują i charakteryzują rezultat artystyczny.

Znane jest powiedzenie mistrza Andrzeja Wajdy:

„Sukces filmu jest sukcesem całej ekipy, ale porażkę przypisuje się reżyserowi”.

Nie do końca jest to prawdziwe, bo film to rezultat pracy zespołowej. Synergia,

suma talentów współpracowników we wspólnym dziele, może podnosić jakość filmu, ale rezygnacja, zaniechania realizacyjne dają skutek ujemny.

Z uznaniem należy odnotować duże zaangażowanie p. Marszewskiego w tym serialowym projekcie. Został „pasowany” na reżysera przez jego pomysłodawcę Jarosława Sokoła już od samego początku. Uczestniczył w „dopinaniu” tego projektu, znacznie angażował się w przebieg dojrzewania jego artystycznego kształtu. Niewątpliwą zasługą p. Marszewskiego były podjęte ostateczne decyzje obsadowe. Odstąpienie od obsadzania głównych ról popularnymi i ogranyimi aktorami przyniosło tej realizacji świeżość. Widać brak stereotypów castingowych tak charakterystycznych dla wielu produkcji telewizyjnych. Serial wyróżnia się w sumie niezłym aktorstwem. Odtwarzający główne role, Józefa Piłsudskiego - Grzegorz Otrębski oraz Mariusz Kiljan jako śledzący go z uporem pułkownik żandarmerii Lew Kreutzberg, są wyraziści, przykuwają uwagę widza, wywołują emocje, są obdarzeni zauważalnym talentem. To duży plus. Scenariusz, prowadzenie postaci przez reżysera, a przede wszystkim interpretacja aktorska Otrębskiego pozwoliła ukazać złożoność postaci przyszłego Marszałka, uzewnętrznić charyzmę, temperament, niejednoznaczny charakter „Ziuka” Piłsudskiego.

U podstaw tego historyczno-biograficznego projektu, nawiązującego do prawie trzydziestu lat z życia przyszłego Naczelnika, było ukazanie w dłuższej formie filmowej postaci Piłsudskiego z mniej znanego okresu jego życia, kiedy dojrzewał jako człowiek, konspirator czy bojownik idei. Oś fabularna spleta rzeczywiste wydarzenia i autentyczne postacie, z wątkami i postaciami fikcyjnymi np. dość mocno rozbudowany temat śledzenia Piłsudskiego przez żandarma Kreutzberga). W filmie widzimy mroczny obraz epoki, mocno skontrastowany, w pewnym sensie ponury i przygnębiający, przesiąknięty politycznym bezprawiem. W warstwie scenariuszowej widać staranie zbudowania czytelnego tła historycznego, obyczajowego czy przeobrażających się zmian w świadomości politycznej by uwiarygodnić kreowaną ekranową rzeczywistość. W zamyśle artystycznym starano się wypracować formułę atrakcyjną dla współczesnego widza, pokazać motywacje, dążenia i porywy autentycznych prawdziwych bohaterów jak i tych stworzonych na potrzeby dramaturgii, fikcyjnych. Dla autorów filmu pociągającym był sam życiorys Piłsudskiego z niezwykłym, nieco awanturniczym przebiegiem. Konstrukcja scenariusza, reżyseria, zmierzała w kierunku przybliżenia tytułowej postaci, a zatem pokazania jej w innym wymiarze bardziej „ludzki”, mniej koturnowym. Dlatego w „Młodym Piłsudskim” widzimy człowieka pełnego wahań, wątpliwości, niewolnego od zwykłych słabości, postępującego nie zawsze szlachetnie. Żarliwego bojownika idei, który jak wiadomo działał na skraju aktów wręcz terrorystycznych. Widzimy mężczyznę skłonnego do emocji, kochliwego a niekiedy upartego, zdecydowanego, wręcz bezwzględnego. Pokazanie w historycznym kostiumie zmieniającej się na przełomie XIX/XXw rzeczywistości, wydarzeń politycznych, społecznych jak i obyczajowych było zapewne pociągającym artystycznie wyzwaniem, któremu Jarosław Marszewski

poświęcił dwa lata. Można się domyślać, że stawał wielokrotnie przed szeregiem wymogów i trudnych decyzji.

Zachodzi pytanie czy sprostał ?

W wyreżyserowanym przez doktoranta serialu widać, że udało mu się utrzymać pewnego rodzaju równowagę pomiędzy powszechnie znanym wizerunkiem Piłsudskiego jako propagatora idei socjalistycznej, konspiratora, człowieka czynu a jego prywatnością. Momentami bezsilnego, zniechęconego, przeżywającego porażki, z życiem prywatnym nie pozbawionym komplikacji. Dlatego zrozumiałym było, że reżyser chciał się zmierzyć z tym tematem.

W sensie realizacyjnym dzieło nie jest pozbawione dynamiki, wyraźnie zaznaczone są wątki i relacje pomiędzy postaciami. W przedstawionym do oceny dziele widzimy nakreśloną i realizowaną koncepcję wizualną, konsekwentnie kontynuowaną mimo zachodzących zmian w ekipie (zmiana operatora, roszada obsadowa w pionie scenograficznym). Przyjęty przez twórców klucz kolorystyczny wyrażający się w barwach ciemnych i zgaszonych buduje atmosferę i klimat obrazu nierzadko mocno skontrastowany, rozmyty mgłami czy dymem.

Nie ulega wątpliwości że doktorant swoim dziełem zaproponował nam widzom własną, oryginalną interpretację portretu człowieka, który historycznie przyczynił się do odzyskania przez Polskę niepodległości.

II Ocena rozprawy doktorskiej

Przedstawiona do przewodu rozprawa doktorska zatytułowana jest:

Ekranowe metamorfozy bohatera historycznego w zmiennych kontekstach estetycznych i politycznych w polskim filmie fabularnym, serialu, teatrze telewizyj i dokumencie na przykładzie postaci

Józefa Piłsudskiego
(lata 1918–2021)

Doktorska dysertacja Jarosława Marszewskiego jest niezwykle obszernym, przekrojowo ujętym opracowaniem ukazania postaci Józefa Piłsudskiego, w filmowych i telewizyjnych rejestracjach. Doktorant z niezwykłą rzetelnością omawia wszystkie dokumentalne i fabularne filmy zgłębiając zasoby literatury filmoznawczej. Jak sam pisze we wstępie do pracy doktorskiej:

„Mimo istnienia niezwykle bogatej – liczącej setki publikacji – literatury naukowej i popularnonaukowej na temat najrozmaitszych aspektów życia i dokonania Józefa Piłsudskiego, a także mimo filmografii liczącej kilkadziesiąt tytułów, poświęconych w całości lub w istotnej części losom Marszałka, nie natknąłem się na choćby jedno gruntowne i przekrojowe opracowanie dotyczące obecności Józefa Piłsudskiego w polskim filmie na przestrzeni jego ponad

stuletnich dziejów, bądź lokujące osobę Naczelnika w kontekście kinematografii czy twórczości filmowej”.

Pan Marszewski dokonał ogromnej kwerendy porządkując pozycje filmowe jak i realizacje telewizyjne w układzie chronologicznym. Dokonał oryginalnego a zarazem przełomowego rozpoznania badawczego o wysokiej wartości. Każdy analizowany przez doktoranta tytuł z zakresu filmu dokumentalnego, fabularnego czy teatru telewizji opatrzone jest nie tylko wyczerpującą „metryką”, ale jest wzbogacony o informacje biograficzne o reżyserze czy odtwarzających rolę Piłsudskiego aktorach. Załączona bogata bibliografia do pracy teoretycznej potwierdza fakt korzystania przez autora z bardzo wielu źródeł informacji. Pozwoliło mu to w pracy teoretycznej przedstawić szerokie spectrum ocen i opinii jak i własnych analiz do kolejnych artystycznych kreacji politycznego oblicza tej historycznej postaci. Wartością dodaną pracy doktorskiej p. Marszewskiego jest dodany rozdział na zakończenie, który stanowi podsumowanie reżyserskich doświadczeń z przebiegu realizacji serialu, Reżyser dopełnienia swoje rozważania szeregiem rozmów – wywiadów ze współtwórcami przeprowadzonych już po zdjęciach i z pewnego dystansu. To ciekawy materiał i poznawczy

Przedstawiona dysertacja doktorska ma wysoki poziom badawczy i prezentuje rozwiązanie oryginalnego problemu artystycznego.

Konkluzja

Doktorant wykazuje się ogólną wiedzą teoretyczną oraz opanowaniem warsztatu pojęciowego, który znajduje zastosowanie w opisie i analizie zjawisk twórczych w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie artystycznej sztuk filmowych i teatralnych. Dzieło będące przedmiotem postępowania oraz rozprawa doktorska spełniają warunki określone w art. 186.1. ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce z dnia 20 lipca 2018 roku.

Niniejszym zwracam się z wnioskiem do Instytutu Sztuk Filmowych i Teatralnych Szkoły Filmowej im. Krzysztofa Kieślowskiego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach o podjęcie dalszych czynności związanych z procedurą postępowania w sprawie nadania Panu mgr Jarosławowi Marszewskiemu stopnia doktora w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie artystycznej sztuk filmowych i teatralnych.

Prof. Ewa Braun